

สาเหตุของการตกค้างใบชั้นสูตรพลิกศพ ในวิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

จตุรศักดิ์ นวลแจ่ม พ.บ., น.บ., ว.ว. นิติเวชศาสตร์, อ.ว. เวชศาสตร์ครอบครัว*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาถึงอัตราและสาเหตุการตกค้างหรือการไม่รับกลับของใบชั้นสูตรพลิกศพในวิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

รูปแบบการวิจัย: การวิจัยเชิงพรรณนา

กลุ่มตัวอย่าง: รายงานผลการชันสูตรพลิกศพผู้เสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติทั้งหมดในวิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล และพนักงานสอบสวนที่มีความเกี่ยวข้องในการชันสูตรพลิกศพ ที่ปฏิบัติงาน ณ สถานีตำรวจนครบาลสามเสน

วิธีดำเนินการวิจัย: ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานผลการชันสูตรพลิกศพในรายที่เสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2539 – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 และสมุดบันทึกที่พนักงานสอบสวนลงลายมือชื่อรับเอกสารใบชั้นสูตรพลิกศพ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความรู้และความตระหนักของพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติงาน ณ สถานีตำรวจนครบาลสามเสน จำนวน 12 ราย ต่อความสำคัญของใบชั้นสูตรพลิกศพเพื่อหาสาเหตุของการไม่รับกลับของใบชั้นสูตรพลิกศพ โดยใช้แบบสอบถามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย: ในช่วงเวลาที่ศึกษา มีจำนวนผู้เสียชีวิตจากการตายโดยผิดธรรมชาติทั้ง 5 ประเภททั้งสิ้น 1,935 ราย สาเหตุที่พบบ่อยที่สุดได้แก่ การตายโดยมีปรากฏเหตุ คือ ร้อยละ 48.5 พบอัตราโดยรวมของการไม่รับกลับของใบชั้นสูตรพลิกศพ ร้อยละ 74.4 โดยกลุ่มที่ไม่มารับกลับใบชั้นสูตรพลิกศพมากที่สุด คือ การตายโดยยังมีปรากฏเหตุ (ร้อยละ 98.5) จากการสัมภาษณ์พนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในด้านการชันสูตรพบว่าพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่มีความรู้ในการชันสูตรพลิกศพในระดับดีมาก แต่ร้อยละ 83.3 มีเวลาไม่เพียงพอในการทำสำนวนคดี และมีความตระหนักถึงความสำคัญของการมารับกลับใบชั้นสูตรพลิกศพในระดับปานกลาง มีปัญหาในกระบวนการการรับกลับของใบชั้นสูตรพลิกศพในด้านต่าง ๆ มาก โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนเองมากที่สุด

สรุป: อัตราการไม่มารับกลับใบชั้นสูตรพลิกศพโดยรวมเท่ากับร้อยละ 74.4 สาเหตุหลักที่ทำให้พนักงานสอบสวนมารับกลับใบชั้นสูตรพลิกศพน้อย เนื่องจากมีเวลาไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

* ภาควิชานิติเวชศาสตร์ วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล สำนักการแพทย์

Abstract

The Causes of Unreceipted Unnatural Death Report in BMA Medical College and Vajira Hospital

Charoonsak Nualchaem MD

Department of Forensic Medicine, BMA Medical College and Vajira Hospital

Objectives: To study the prevalence and causes of unnatural death reports being unreceipted in BMA Medical College and Vajira Hospital.

Study design: Descriptive study.

Subjects: The death reports from unnatural causes in BMA Medical College and Vajira Hospital and the inquiry officials at Samsen police station.

Methods: Data from the unnatural death reports during January 1996 – December 2005 and the records in which the inquiry officials had signed upon the receipt of death reports were searched for the unreceipted reports. Qualitative data to evaluate the knowledge and recognition of the importance of a death report was obtained from 12 inquiry officers from Samsen police station by an in-depth interview.

Results: From 1,935 unnatural deaths of the five causes, the most common cause was unknown (48.5 %). The rate of unreceipted death reports was 74.4%. The most common type of unnatural causes with the highest prevalence of unreceipted death reports was also the unknown cause (98.5%). From the interview with the inquiry officials, most of them had good knowledge in forensic medicine, but 83.3% had insufficient time. The recognition of the inquiry officials regarding the importance of death reports was fair. The problems in the receiving of the death reports was marked. The main problem was the working process of the inquiry officials themselves especially their insufficient working hours.

Conclusion: The rate of unreceipted death reports was 74.4%. The most important cause of unreceipted death reports was insufficient working hours of the inquiry officials.

Key words: unreceipted death reports, unnatural cause of death, inquiry official.

บทนำ

“การชันสูตรพลิกศพ” เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสอบสวนตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใด

ตายโดยผิดธรรมชาติหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานให้มีการชันสูตรพลิกศพ เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย” การตายโดยผิดธรรมชาติ คือ การตาย 5 ลักษณะ ดังนี้^{1,2} มาต้วตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายให้ตาย ตายโดยอุบัติเหตุ และตายโดยมิปรากฏเหตุ

การตายโดยผิดธรรมชาติดังกล่าว จำเป็นต้องมีการชันสูตรพลิกศพหรือตรวจดูศพเพื่อค้นหาสาเหตุและพฤติกรรมที่ทำให้เกิดการตายนั่นขึ้น³ โดยผู้มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพตามกฎหมาย ได้แก่ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพอยู่ แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งได้รับวุฒิบัตรหรือหนังสืออนุมัติแพทย์ผู้เชี่ยวชาญสาขานิติเวชศาสตร์จากแพทยสภา หรือแพทย์อื่นตามที่กฎหมายกำหนด^{1,2,4} รวมทั้งพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองที่ต้องมีส่วนร่วมด้วยในกรณีที่เกิดการตายจากการกระทำหรือตายอยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้น^{5,6}

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 154 ซึ่งเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพนั้น มีข้อกำหนดไว้ว่า “ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพทำความเห็นเป็นหนังสือแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวหาใคร หรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้” จากข้อกำหนดของกฎหมายดังกล่าว แพทย์ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพต้องทำรายงานการตรวจพร้อมทั้งความเห็นไว้เป็นหลักฐานในใบชันสูตรพลิกศพ^{7,8} จากนั้นพนักงานสอบสวนจะมารับใบชันสูตรพลิกศพจากแพทย์และนำไปรวบรวมร่วมกับพยานหลักฐานต่าง ๆ เข้าเป็นสำนวนคดีเพื่อเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมต่อไป

การชันสูตรพลิกศพ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทางกฎหมาย เพราะเป็นการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์โดยเฉพาะสาขาวิชานิติเวชศาสตร์มาประยุกต์ค้นหาความจริง^{9,10} หลักฐานทางการแพทย์ที่ได้บันทึกไว้ในใบชันสูตรพลิกศพนั้นเป็นส่วนสำคัญที่ศาลจะต้องนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินในคดีความต่าง ๆ ที่มีการนำเรื่องเข้าสู่ศาลเพื่อให้ความยุติธรรมกับคู่ความ จากการสังเกตผู้เสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 ในวิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาลนั้น พบว่ายังคงมีใบชันสูตรพลิกศพตกค้างอยู่เป็นจำนวนมากโดยที่พนักงานสอบสวนไม่ได้มารับกลับไปรวมกับพยานหลักฐานอื่น ๆ เพื่อดำเนินการตามกระบวนการต่อไป ผู้วิจัยในฐานะแพทย์ผู้ปฏิบัติงานด้านนิติเวชและเป็นหัวหน้าภาควิชานิติเวชศาสตร์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงอัตราและสาเหตุหรือปัญหาของการตกค้างของใบชันสูตรพลิกศพในวิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล รวมทั้งระดับความรู้ของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพซึ่งมีความสำคัญต่อการทำสำนวนคดี ทั้งนี้เพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติงานร่วมกันให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

ประชากรตัวอย่างและวิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงพรรณนา

กลุ่มตัวอย่าง

รายงานผลการชันสูตรพลิกศพผู้เสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติทั้งหมดในวิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2539 – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 จำนวน 1,935 ราย และพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติงาน ณ สถานีตำรวจนครบาลสามเสนซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ในการชันสูตรพลิกศพ จำนวน 12 ราย

นิยามตัวแปร

การตายโดยผิดธรรมชาติ หมายถึง การตายที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 กำหนดไว้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายให้ตายตายโดยอุบัติเหตุ และตายโดยมิปรากฏเหตุ¹²

การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การตรวจดูศพเพื่อค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดการตาย³ โดยแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ หรือแพทย์อื่นตามที่กฎหมายกำหนด^{1,2,4} ร่วมกับพนักงานสอบสวนของท้องที่ที่เกิดเหตุ

การทำสำนวนคดี หมายถึง การเรียบเรียงถ้อยคำซึ่งได้จากการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ โดยสำนวนสอบสวนประกอบด้วยข้อเท็จจริงจากผลการสอบสวน โดยบรรยายเรียงตามลำดับต้นเหตุการณืที่เกิดขึ้นและข้อโต้แย้งข้อเท็จจริงของผู้ต้องหาและหลักฐานทางคดีประกอบด้วยข้ออ้างของผู้กล่าวหา เช่น ใบชันสูตรพลิกศพ หรือคำรับของผู้ต้องหา¹³

ระดับความรู้ของพนักงานสอบสวน ในการศึกษาครั้งนี้ ทำการประเมินโดยตั้งคำถามความรู้ที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ จำนวน 8 ข้อ ในแบบสอบถาม โดยให้ตอบว่าถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง เกณฑ์การวัดระดับความรู้มีดังนี้คือ

ตอบถูก 7-8 ข้อ หมายถึง มีความรู้ระดับดีมาก

ตอบถูก 5-6 ข้อ หมายถึง มีความรู้ระดับปานกลาง

ตอบถูก 1-4 ข้อ หมายถึง มีความรู้ระดับน้อย

ความตระหนักของพนักงานสอบสวนถึงความสำคัญของการชันสูตรพลิกศพ ทำการประเมินโดยให้พนักงานสอบสวน

ให้ความเห็นต่อความสำคัญของใบชั้นสูตรพลิกศพในแง่มุมต่าง ๆ 6 ข้อ โดยแบ่งความเห็นเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด โดยข้อคำถามในเชิงบวก ข้อเห็นด้วยมากที่สุดจะมีคะแนน เท่ากับ 5 เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด จะมีคะแนน เท่ากับ 4, 3, 2, และ 1 ตามลำดับ ส่วนข้อคำถามในเชิงลบข้อเห็นด้วยมากที่สุดจะมีคะแนน เท่ากับ 1 เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด จะมีคะแนน เท่ากับ 2, 3, 4, และ 5 ตามลำดับ และสรุปค่ามัธยฐานจากความเห็นของพนักงานสอบสวนทั้ง 12 ราย

ปัญหาของการรับกลับของใบชั้นสูตรพลิกศพ ทำการประเมินโดยให้พนักงานสอบสวนตอบลักษณะการปฏิบัติงานและปัญหาในการรับกลับของใบชั้นสูตรพลิกศพจำนวน 5 ข้อ โดยแบ่งความสำคัญของปัญหาออกเป็น 5 ระดับ คือ เป็นปัญหามากที่สุด เป็นปัญหามาก เป็นปัญหาปานกลาง เป็นปัญหาน้อย และเป็นปัญหาน้อยที่สุด ถ้าตอบว่าเป็นปัญหามากที่สุดจะมีคะแนน เท่ากับ 5 เป็นปัญหามาก เป็นปัญหาปานกลาง เป็นปัญหาน้อย และเป็นปัญหาน้อยที่สุด จะมีคะแนน เท่ากับ 4, 3, 2, และ 1 ตามลำดับ และสรุปค่ามัธยฐานจากความเห็นของพนักงานสอบสวนทั้ง 12 ราย

การประเมินระดับความตระหนักถึงความสำคัญของใบชั้นสูตรพลิกศพและปัญหาของการรับกลับของใบชั้นสูตรพลิกศพ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

ค่ามัธยฐาน 3.41-5.00 หมายถึง เห็นความสำคัญมาก หรือเป็นปัญหามาก

ค่ามัธยฐาน 2.61-3.40 หมายถึง เห็นความสำคัญปานกลาง หรือเป็นปัญหาปานกลาง

ค่ามัธยฐาน 1.00-2.60 หมายถึง เห็นความสำคัญน้อย หรือเป็นปัญหาน้อย

วิธีดำเนินการวิจัย

รวบรวมข้อมูลจากรายงานผลการชันสูตรพลิกศพที่เก็บรวบรวมผู้ที่เสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติ และสมุดบันทึกที่พนักงานสอบสวนลงลายมือชื่อรับเอกสารใบชั้นสูตรพลิกศพ ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2539 - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บข้อมูลวิจักษณ์สนทนโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) ตามแบบสอบถามแบบไม่เป็นทางการกับพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจนครบาลสามเสนซึ่งรับผิดชอบอยู่ในท้องที่ที่มีผู้เสียชีวิตในวิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาลเพื่อหาสาเหตุของการไม่รับกลับของรายงานการชันสูตรพลิกศพ ทำการ

สัมภาษณ์เพื่อประเมินระดับความรู้ของพนักงานสอบสวนในการชันสูตรพลิกศพ รวมทั้งความตระหนักหรือความรู้ของบุคลากรต่อความสำคัญของใบชั้นสูตรพลิกศพ จากนั้นตรวจสอบข้อเท็จจริงของการปฏิบัติงานด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบโดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้ (credibility) ว่าพนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติงานตามจริง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจนครบถ้วนแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยข้อมูลเชิงปริมาณ รายงานโดยใช้ค่ามัธยฐาน สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพรายงานโดยใช้การร้อยละ

ผลการวิจัย

จากรายงานผลการชันสูตรพลิกศพที่เก็บรวบรวมผู้เสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติทั้งสิ้นจำนวน 1,935 ราย และจากสมุดบันทึกที่พนักงานสอบสวนลงลายมือชื่อรับเอกสารใบชั้นสูตรพลิกศพกลับตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2539 - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 นั้น เมื่อแบ่งผู้เสียชีวิตตามสาเหตุการตายโดยผิดธรรมชาติออกเป็น 5 ประเภท ปรากฏว่า ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 48.5 เป็นการตายโดยมิปรากฏเหตุ รองลงมาคือ ร้อยละ 40.6 ตายโดยอุบัติเหตุ ร้อยละ 6.6 ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ร้อยละ 4.2 ฆ่าตัวตาย และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 0.1 ถูกสัตว์ทำร้ายตาย จากจำนวนผู้เสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติจำนวน 1,935 รายนั้น มีการมารับใบชั้นสูตรพลิกศพกลับเพียง 495 ราย หรือร้อยละ 25.6 และไม่มารับกลับถึง 1,440 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.4 โดยประเภทของการเสียชีวิตที่ไม่มารับใบชั้นสูตรพลิกศพกลับมากที่สุดคือ การตายโดยมิปรากฏเหตุ โดยมีจำนวน 925 ราย จาก 939 รายของผู้ที่เสียชีวิตด้วยเหตุนี้ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 98.5 รองลงมาคือการฆ่าตัวตาย มีจำนวน 73 ราย จาก 81 ราย คิดเป็นร้อยละ 90.1 ร้อยละเอ็ดของการไม่มารับใบชั้นสูตรพลิกศพแยกตามสาเหตุการตายโดยผิดธรรมชาติ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

พนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจนครบาลสามเสนมีจำนวนทั้งสิ้น 15 ราย แต่มีพนักงานสอบสวนที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในการชันสูตรพลิกศพเพียง 12 ราย จากการสัมภาษณ์พนักงานสอบสวนทั้ง 12 รายซึ่งเป็นเพศชายทั้งหมดนี้ พบว่ามีอายุเฉลี่ย 40.9 ปี ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 41.7 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 91.7 มีสถานภาพสมรสแล้ว ร้อยละ 66.7 มีบุตรเพียง 1 คน

ตารางที่ 1 อัตราการไม่มารับกลับใบชันสูตรพลิกศพแยกตามประเภทของการตายโดยผิดธรรมชาติ (n = 1,935)

ประเภทของการตายโดยผิดธรรมชาติ	จำนวนการตาย	การไม่มารับกลับใบชันสูตรพลิกศพ	
		จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ฆ่าตัวตาย	81	73	90.1
ถูกผู้อื่นทำให้ตาย	128	30	23.4
ถูกสัตว์ทำร้ายตาย	1	1	100
ตายโดยอุบัติเหตุ	786	411	52.3
ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ	939	925	98.5
รวม	1,935	1,440	74.4

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของพนักงานสอบสวนที่มีประสบการณ์ในการชันสูตรพลิกศพ (n = 12)

ลักษณะ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
อายุ (ปี)		
≤ 30	1	8.3
31-40	5	41.7
41-50	4	33.3
≥ 51	2	16.7
สถานภาพสมรส		
โสด	1	8.3
สมรส	11	91.7
จำนวนบุตร		
ไม่มีบุตร	1	8.3
1 คน	8	66.7
≥ 2 คน	3	25.0
การศึกษา		
ปริญญาตรี	9	75.0
ปริญญาโท	3	25.0
ระยะเวลาการทำงาน (ปี)		
6-10	1	8.3
11-15	5	41.7
16-20	4	33.3
≥ 21	2	16.7
รายได้ต่อเดือน (บาท)		
10,000-15,000	2	16.7
15,001-20,000	6	50.0
> 20,000	4	33.3

ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.0) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 41.7 มีระยะเวลาการทำงานตั้งแต่ 11-15 ปี และร้อยละ 50.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-20,000 บาท รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของพนักงานสอบสวนดังแสดงไว้ใน ตารางที่ 2

เมื่อประเมินการปฏิบัติงานชั้นสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวนทั้ง 12 รายซึ่งมีประสบการณ์การร่วมชั้นสูตรพลิกศพ พบว่า 7 รายหรือร้อยละ 58.3 สามารถไปรับผลชั้นสูตรจากแพทย์ได้ทุกครั้ง และทั้ง 7 รายนี้ต้องมีการทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพถี่มากกว่า 3 ครั้ง/เดือน มีพนักงานสอบสวนเพียงรายเดียวที่เคยมีปัญหาในการรับผลชั้นสูตรจากแพทย์ 1 ครั้งเนื่องจากรอผลตรวจจุลพยาธิสภาพทางห้องปฏิบัติการ โดย 11 รายที่เหลือหรือร้อยละ 91.7 ของพนักงานสอบสวนไม่เคยมีปัญหาในการรับผลชั้นสูตรพลิกศพจากแพทย์เลย พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ คือ 11 ราย หรือ ร้อยละ 83.3 มีความเห็นว่าใช้เวลาไม่เพียงพอในการทำสำนวนคดี รายละเอียดการปฏิบัติงานชั้นสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวนดังแสดงไว้ในตารางที่ 3

จากการสัมภาษณ์พนักงานสอบสวนเกี่ยวกับความสำคัญของการชันสูตรพลิกศพ พบว่าพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่มีความรู้

ความเข้าใจในหลักการชันสูตรพลิกศพ วัตถุประสงค์ และหลักการปฏิบัติว่าการชันสูตรพลิกศพเป็นการตรวจศพเพื่อหาสาเหตุของการเสียชีวิตที่แท้จริงและเพื่อคุ้มครองสิทธิในชีวิตบุคคลซึ่งพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพอยู่นั้นกับแพทย์นิติเวชศาสตร์ต้องทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว รายละเอียดการตอบคำถามเพื่อประเมินความรู้ของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพดังแสดงไว้ในตารางที่ 4 จัดได้ว่าพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ คือ 10 ราย หรือ ร้อยละ 83.3 มีความรู้เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพอยู่ในระดับดีมากและอยู่ในระดับปานกลางเพียง 2 ราย หรือ ร้อยละ 16.7

ส่วนการประเมินถึงความตระหนักของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับความสำคัญของการมารับไปชันสูตรพลิกศพ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง มีค่ามัธยฐาน 3.0 (ตารางที่ 5) พนักงานสอบสวนมีความเห็นว่า การรับกลับของไปชันสูตรพลิกศพในขั้นตอนต่าง ๆ มีปัญหาอยู่ในเกณฑ์มาก โดยค่ามัธยฐานของปัญหาเท่ากับ 4.0 โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนคดี ซึ่งร้อยละ 75.0 มีความเห็นว่าปัญหามากหรือมากที่สุด (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 3 ลักษณะการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวน (n = 12)

การปฏิบัติงานในงานชันสูตรพลิกศพ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ความถี่ของการทำสำนวนคดี		
< 1 ครั้ง/เดือน	3	25.0
1-2 ครั้ง/เดือน	2	16.6
≥ 3 ครั้ง/เดือน	7	58.4
เวลาในการทำสำนวนคดี		
มีเวลาเพียงพอ	2	16.7
มีเวลาไม่เพียงพอ	10	83.3
การไปรับผลชั้นสูตรจากแพทย์		
ไปได้ทุกครั้ง	7	58.3
ไปได้เป็นบางครั้ง	4	33.4
ไปไม่ได้	1	8.3
ปัญหาในการรับผลชั้นสูตรจากแพทย์		
ไม่มี	11	91.7
มี	1	8.3

ตารางที่ 4 ความสามารถในการตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวนในแต่ละหัวข้อ (n = 12)

ความรู้เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ	ตอบได้ถูกต้อง	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. การชันสูตรพลิกศพคือ การตรวจศพเพื่อหาสาเหตุของการเสียชีวิต	12	100.0
2. การตายโดยผิดธรรมชาติตามกฎหมาย ได้แก่ ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายให้ตาย ตายโดยอุบัติเหตุ และตายโดยมิปรากฏเหตุ	12	100.0
3. จุดประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพคือ ต้องการรู้สาเหตุของการตายที่แท้จริงคืออะไร และเพื่อคุ้มครองสิทธิในชีวิตบุคคล	12	100.0
4. ในกรณีที่ตมมีการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพอยู่นั้น กับแพทย์นิติเวชศาสตร์ทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว	11	91.7
5. ในการสอบสวนคดีอาญา หากความตายเป็นผลจากการกระทำผิดอาญา หรือเป็นความตายโดยผิดธรรมชาติ จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพ ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จ สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้	10	83.3
6. เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้วให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ แล้วส่งไปยังพนักงานอัยการภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบเรื่อง	10	83.3
7. กรณีมีความจำเป็นให้ขยายเวลาการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพออกไปได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นทุกครั้งในสำนวนชันสูตรพลิกศพ	12	100.0
8. การชันสูตรพลิกศพเป็นมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในชีวิตของบุคคล	12	100.0

ตารางที่ 5 การตระหนักถึงความสำคัญของใบชันสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวน (n = 12)

	ระดับความเห็นด้วย [จำนวน (ร้อยละ)]					ความสำคัญ	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่ามัธยฐาน	ระดับความสำคัญ
การตระหนักถึงความสำคัญของใบชันสูตรพลิกศพ						3.00	ปานกลาง
คำถามในเชิงลบ							
1. ใบชันสูตรพลิกศพไม่มีผลต่อการทำสำนวนคดีและการพิจารณาตัดสินของศาล	1 (8.3)	5 (41.7)	4 (33.3)	–	2 (16.7)	2.5	น้อย
2. รายงานผลการชันสูตรพลิกศพ หรือใบชันสูตรพลิกศพ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ	2 (16.7)	4 (33.3)	4 (33.3)	–	2 (16.7)	2.5	น้อย
3. การทำสำนวนชันสูตรพลิกศพของท่านไม่จำเป็นต้องใช้ใบชันสูตรพลิกศพในการประกอบสำนวนคดี	1 (8.3)	3 (25.0)	4 (33.3)	3 (25.0)	1 (8.3)	3.00	ปานกลาง
4. กรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา พนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องไปรับใบชันสูตรพลิกศพจากแพทย์นิติเวชศาสตร์	3 (25.0)	9 (75.0)	–	–	–	2	น้อย
คำถามในเชิงบวก							
5. ใบชันสูตรพลิกศพเป็นพยานเอกสารหลักฐานที่สำคัญทางกฎหมาย	6 (50.0)	3 (25.0)	3 (25.0)	–	–	4.5	มาก
6. ข้อมูลในใบชันสูตรพลิกศพเป็นรายละเอียดที่สำคัญในการทราบสาเหตุที่แท้จริงของการตาย	8 (66.7)	3 (25.0)	1 (8.3)	–	–	5.0	มาก

ตารางที่ 6 ความเห็นของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับปัญหาของการไม่มารับใบชันสูตรพลิกศพ (n = 12)

	ระดับความเห็นด้วย [จำนวน (ร้อยละ)]					ความเป็นปัญหา	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่ามัธยฐาน	ระดับความ เป็นปัญหา
ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาของการไม่มารับใบชันสูตรพลิกศพ						4	มาก
1. พนักงานสอบสวนมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานในคดีต่าง ๆ มาก จึงเป็นปัญหาในการรับใบชันสูตรพลิกศพตามกำหนด	8 (66.7)	1 (8.3)	2 (16.7)	–	1 (8.3)	5.0	มาก
2. การปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพมีความยุ่งยากซับซ้อน ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติ	4 (33.3)	5 (41.7)	2 (16.7)	1 (8.3)	–	4.0	มาก
3. การชันสูตรพลิกศพต้องกระทำร่วมกับแพทย์นิติเวชศาสตร์ ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้า	5 (41.7)	4 (33.3)	2 (16.7)	1 (8.3)	–	4.0	มาก
4. ปัญหาของการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพล่าช้าอยู่ที่การประสานงานขอรับใบชันสูตรพลิกศพในการประกอบสำนวนคดี	4 (33.3)	3 (25.0)	2 (16.7)	2 (16.7)	1 (8.3)	3.0	ปานกลาง
5. แพทย์นิติเวชศาสตร์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพไม่สามารถออกใบชันสูตรพลิกศพให้ทันเวลาในการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพได้	4 (33.3)	4 (33.3)	–	3 (25.0)	1 (8.3)	4.0	มาก

วิจารณ์

ตามกฎหมายแล้วรายงานการชันสูตรพลิกศพมีความสำคัญอย่างยิ่ง ใบรายงานชันสูตรพลิกศพถือเป็นพยานเอกสารทางกฎหมายที่สำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งในคดีอาญาและคดีแพ่งเพราะเป็นพยานหลักฐานที่มีข้อพิสูจน์ทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์สามารถยืนยันหรือปฏิเสธข้อกล่าวหาต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนและมีน้ำหนัก

จากการศึกษารายงานผลการชันสูตรพลิกศพที่เก็บรวบรวมคนไข้ที่ตายโดยผิดธรรมชาติ และจากสมุดบันทึกที่พนักงานสอบสวนลงลายมือชื่อขอรับกลับเอกสารใบชันสูตรพลิกศพนั้นพบว่า อัตราการไม่มารับกลับใบชันสูตรพลิกศพโดยรวมสูงถึงร้อยละ 74.4 โดยประเภทของการเสียชีวิตที่มีการไม่มารับใบชันสูตรพลิกศพกลับมากที่สุดคือ กลุ่มการตายโดยมีปรากฏเหตุ ซึ่งพบสูงถึงร้อยละ 98.5 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการตายโดยมีปรากฏเหตุเป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้นตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อมีผู้พบเสียชีวิตก่อนมาถึงโรงพยาบาล ทางกฎหมายจะถือว่าเป็นการตายโดยผิดธรรม-

ชาติที่ยังไม่ทราบเหตุตายไว้ก่อนและจำเป็นต้องได้รับการชันสูตรพลิกศพ เมื่อทำการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพแล้วจึงจะทำให้ทราบเหตุตาย ซึ่งส่วนใหญ่ของการตายโดยมีปรากฏเหตุนั้นพบว่า มีเหตุตายจากการเจ็บป่วยตามธรรมชาติ ญาติของผู้ตายและพนักงานสอบสวนเข้าใจและไม่ใส่ใจสาเหตุการตาย พนักงานสอบสวนจึงไม่มีประเด็นที่จำเป็นต้องทำสำนวนคดีต่อซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดที่กำหนด จึงเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนไม่มารับใบชันสูตรพลิกศพส่วนกลุ่มฆ่าตัวตาย ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่มารับใบชันสูตรพลิกศพมากเป็นลำดับที่ 2 หรือร้อยละ 90.1 อาจเป็นเพราะพนักงานสอบสวนมีหลักฐานทางการแพทย์และหลักฐานอื่น ๆ ทางนิติเวชเป็นประจักษ์ชัดเจนแล้วว่าเป็นการฆ่าตัวตายจริง ซึ่งตามกฎหมายพนักงานสอบสวนสามารถที่จะยุติคดีในชั้นสอบสวนได้เลย จึงเป็นเหตุให้ไม่มารับใบชันสูตรพลิกศพกลับ ส่วนกลุ่มที่ตายโดยอุบัติเหตุถือว่าเป็นอันดับ 3 ของการไม่มารับกลับใบชันสูตรพลิกศพ คือประมาณร้อยละ 50 อาจมีสาเหตุได้หลายประการ เช่น พนักงานสอบสวนไม่ทราบตัวผู้กระทำผิด จึงค้างคดีไว้ชั่วคราวก่อน หรืออาจเป็นเพราะมีการตกลงค่าเสียหายกันเอง ญาติผู้ตายจึงไม่

ติดใจดำเนินคดีต่อ สาเหตุเหล่านี้จึงทำให้พนักงานสอบสวนไม่มารับใบชันสูตรพลิกศพ

ในทางตรงข้ามคือ การตายโดยถูกผู้อื่นทำให้ตายนั้น มีการมารับใบชันสูตรพลิกศพกลับสูงที่สุด คือร้อยละ 76.6 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าใบชันสูตรพลิกศพยังถือเป็นพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนยังคงให้ความสำคัญ และนำไปประกอบสำนวนคดีในกรณีที่เป็นการตายจากถูกผู้อื่นทำให้ตาย ทั้งนี้เพราะนอกจากส่งผลถึงการที่จะต้องดำเนินคดีอาญาหรือไม่แล้ว ความร้ายแรงที่ผู้เสียหายได้รับการกระทำของคณร้ายหรือจำเลยที่พบจากผลการชันสูตรพลิกศพนั้นย่อมมีผลต่อข้อหาฐานความผิดและโทษที่จำเลยได้รับในทางกฎหมายด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าสาเหตุการตายจากถูกผู้อื่นทำให้ตายนั้นที่แท้จริงมาจากอะไร และเพื่อหาผู้กระทำผิดที่แท้จริง ก่อนจะสรุปสำนวนในการสั่งฟ้องผู้ต้องหาได้ต่อไป อย่างไรก็ตามยังคงมีการไม่มารับใบชันสูตรพลิกศพกลับในกรณีนี้ถึงร้อยละ 23.4 ซึ่งอาจเป็นผลมาจากกระเปียบ หรือคำสั่งทางราชการและข้อกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 ที่พนักงานอัยการเห็นชอบว่าควรสั่งไม่ฟ้องหรือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 ที่ว่า “ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้หรือไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด เมื่อได้ความตามทางสอบสวนอย่างใด ให้ทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพนักงานอัยการ” กฎหมายเหล่านี้จึงเป็นช่องทางหนึ่งให้พนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการต่อ อย่างไรก็ตามการอ้างสาเหตุที่ไม่มีการดำเนินคดีต่อไปตามเหตุผลนี้ ก็เป็นการแสดงถึงศักยภาพและสมรรถภาพของพนักงานสอบสวนในการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดได้ระดับหนึ่ง¹¹

ในด้านความพร้อมของพนักงานสอบสวนผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพพร้อมกับแพทย์นิติเวชศาสตร์นั้น พบว่าโดยรวมพนักงานสอบสวนมีประสบการณ์ในการทำคดีชันสูตรพลิกศพ และส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายเป็นอย่างดี รวมถึงทราบวัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพตลอดจนหลักการปฏิบัติงานในการทำสำนวนคดี ซึ่งพบว่ามีปัญหาขั้นตอนในด้านการติดต่อประสานงานกับแพทย์นิติเวชศาสตร์ในการขอรับใบชันสูตรพลิกศพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายที่ต้องมีการตรวจชันสูตรที่ซับซ้อนและต้องใช้วิธีตรวจพิเศษเพิ่มเติม อย่างไรก็ตามปัญหาหลักที่พบมากที่สุด คือ อัตราค่าลงน้อยทำให้มีเวลาไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่มีจำนวนมากเมื่อเทียบกับข้อกฎหมายที่บังคับให้ทำในระยะเวลาที่กำหนด ทำให้มีผลต่อการรับใบชันสูตรพลิกศพ โดยจะเลือกรับเฉพาะใบ

ชันสูตรพลิกศพในคดีที่มีความสำคัญในลักษณะเร่งด่วนหรือคดีอุกฉกรรจ์ หรือคดีที่เป็นข่าวครึกโครมทางหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอื่น ๆ ในข้อกฎหมายที่มีโอกาสเป็นไปได้สูง เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) กรณีที่ผู้กระทำผิดตาย สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป ในกรณีที่กระทำโดยประมาท เช่น อุบัติเหตุจราจรแล้วอ้างว่าฝ่ายผู้กระทำความผิดตาย หากมีการอ้างเหตุผลข้อนี้มากอาจเป็นไปได้ว่า ผู้ตายถูกสันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิด จึงทำให้ไม่ต้องทำสำนวนคดีต่อ¹² เป็นเหตุให้เหลือใบชันสูตรพลิกศพค้างสูง

การศึกษานี้พบว่า ใบชันสูตรพลิกศพยังคงมีติดค้างอยู่อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากได้มีการนำไปประกอบเป็นหลักฐานทุกคดีก็เชื่อได้ว่าจะทำให้พยานหลักฐานมีน้ำหนักและถูกต้องมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหาได้ รวมถึงการเพิ่มอัตราค่าลงของผู้ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับปริมาณงาน ก็จะมีโอกาสให้การทำงานมีความสมบูรณ์ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

สรุป

การไม่มารับกลับใบชันสูตรพลิกศพในวิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาลมีอัตราสูง สาเหตุหลักที่ทำให้พนักงานสอบสวนมารับใบชันสูตรพลิกศพน้อย เนื่องจากคดีมีจำนวนมากแต่มีเวลาที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานทำสำนวนคดี จึงทำให้มีการเลือกทำเฉพาะคดีที่มีความสำคัญ การมารับใบชันสูตรพลิกศพกลับจึงมีน้อย ทั้งนี้ไม่ได้มีสาเหตุมาจากการประสานงานระหว่างหน่วยงาน

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมการวิจัยทางการแพทย์ วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล ผู้วิจัยขอขอบคุณรองศาสตราจารย์นายแพทย์จักรวิน กระจับภัย ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล ที่ได้ให้คำปรึกษาในการทำวิจัย ขอขอบคุณคณะเจ้าหน้าที่ภาควิชานิติเวชศาสตร์ วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาลทุกท่าน ที่ช่วยดำเนินการให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. พัฒนพงศ์ สมานเกียรติสกุล. ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2547. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร; 2548. หน้า 91.
2. สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์, ชีระพล อรุณะภัสกร, ปุณรัตน์ สันติเมทนีดล, สถาพร ลิ้มมณี, ไพฑูรย์ นาคคำ, สุรียกานต์ ชัยเนตร, และคณะ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับทันสมัยแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน; 2548. หน้า 93.
3. แสง บุญเฉลิมวิภาส, อนเนก ยมจินดา. กฎหมายการแพทย์. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด; 2540. หน้า 185-216.
4. วิรัตน์ พาณิชพงษ์. นิติเวชปฏิบัติ กรณีบาดเจ็บและตาย ผิดธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: หอรัตนชัยการพิมพ์; 2548. หน้า 101.
5. แมน อิงคตานุวัฒน์. การชันสูตรพลิกศพ. ใน: แมน อิงคตานุวัฒน์, อุดมศักดิ์ หุ่นจิตร, ธวัชชัย วัฒนเขจร, บรรณาธิการ. นิติเวชศาสตร์ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2542. หน้า 15.
6. ชำรง จิรจรียาเวช. ชันสูตรผ่าศพในทางนิติเวช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด; 2548. หน้า 17.
7. วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. นิติเวชศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง; 2548. หน้า 364.
8. สำนักวิชาการสาธิตยุติธรรม. คู่มือการชันสูตรพลิกศพ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21). สำนักงานยุติธรรม; 2542. หน้า 56.
9. สุภาวรรณ เศรษฐบรรจง. การชันสูตรพลิกศพตาม พ.ร.บ. ฉบับใหม่ (ตอนที่ 1). วารสารนิติวิทยาศาสตร์ 2543; 29 : 49-57.
10. พรทิพย์ โรจนสุนันท์. นิติเวชศาสตร์ การชันสูตรศพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด; 2544. หน้า 21-39.
11. ธวัชชัย วัฒนเขจร, วีรวุฒิ วัจนะพุททะ. การศึกษาอัตรา การรับกลับ รายงานการชันสูตรบาดแผล และความเห็นแพทย์ เพื่อใช้ประกอบสำนวนคดีของพนักงานสอบสวนในผู้ป่วยคดี ที่เข้ารับการรักษาในรพ.จุฬาลงกรณ์. วารสารนิติวิทยาศาสตร์ 2539; 25: 29.